

Краток документ за застапување

ОПШТИНА ТЕТОВО

**ПРЕДИЗВИЦИ И МОЖНИ РЕШЕНИЈА ЗА ПРОБЛЕМИТЕ СО КОИ
СЕ СООЧУВААТ РОМИТЕ**

АВТОРИ:

Алберт Мемети

Надире Реџеши

Вовед

Мултиетничкиот соживот во градот придонесува за меѓусебна соработка и користење на повеќе јазици на локално ниво. Зависно од местото на живеење голем дел од Ромите освен ромскиот јазик го користат Албанскиот и Турскиот како мајчин јазик. Ромите од Тетово живеат главно во урбано населени и мешани места, како Поток, Центар, Горна Чаршија, Теке итн. Населбата Красники е единствената населба во Тетово каде што Ромите живеат во бедни услови без водоводна и канализациска инфраструктура.

Според последните податоци, Тетово е рангиран како град со највисока стапка на невработеност во земјата. Над 8 илјади граѓани се регистрирани како активни баратели на работа.¹ Според податоците на Министерство на Труд и Социјална Политика, во центарот за вработување вкупно 13 917 граѓани се регистрирани како невработени во 2017-та, од кои 3 186 или 22.8% се Македонци, 10 247 или 73.6% Албанци, 286 или 2% Роми, 104 или 0.74% Турци, 29 или 0.2% Срби, и 63 или 0.4% Други.

Во последните 5 години (од 2013-та до 2017-та) забележителен е фактот дека стапката за невработеност меѓу ромската етничка заедница е зголемена за 100%, од 143 невработени Роми во 2013-та на 286 невработени во 2017-та. Ваквиот тренд кај ромските семејства најчесто резултира со заминување во странство за печалба во потрага на подобри услови на живот надвор од границите на Македонија.

Месечните приходи на едно просечно четиричлено ромско семејство од Тетово се околу 150-250 евра, во зависност од занимањето и бројот на вработени во семејството. Доколку целото семејство е невработено тогаш во поголем број од случаевите семејството зависи од месечните примања на своите роднини од странство или пак од социјалната помош која тешко ги покрива најосновни трошоци за живот.

Голем дел од ромите во Тетово се занимаваат со традиционални занаети како што се ковачништво, браварија, столарија, градежништво, лимарија, трговија, фризерство итн.

ЛИЧНА КАРТА НА ОПШТИНАТА

Тетово е рангиран како еден од големите градови во Р. Македонија со вкупна површина од 1 053 km², лоциран во северозападна Македонија во Полошкиот регион. Градот е познат по природните планински убавини и по мултиетничкиот соживот на граѓаните. Според последните податоци од пописот во 2012, вкупното население во Тетово брои 86 580 жители, од кои околу 23% Македонци (20 053 Македонци), 70% Албанци (60 886 Албанци), 2.72% Роми (2 357 Роми), 2.1% Турци (1882 Турци), 0.69% Срби (604 Срби), 0.18% Бошњаци (156 Бошњаци), 0.01% Власи (15 Власи), и 0.72% Други (627 Други).

¹ Алфа Тв Вести, “Најголема невработеност во Тетово, следат Куманово и Прилеп”, Линк: <http://www.alfa.mk/News.aspx?ID=125577>

Анализа на проблемите

Тетово како и останатите градови се соочува со повеќе проблеми од различни области. Со цел да ги идентификуваме проблемите на локално ниво, спроведовме кратка анкета со преставниците на локалната самоуправа². Според добиените информации од анкетата, локалната власт стреми кон приоритизирање и решавање на следниве проблеми:

1. Инфраструктура (без водоводна мрежа)
2. Лична документација (50 лица)
3. Вработување (Отварање на фабрика која ќе придонесе за намалување за невработеноста во општината)
4. Социјална заштита (лица кои немаат документација)
5. Домување

Од добиените одговори, може да заклучиме дека преставниците на локалната власт тешко можат да дадат приоритет на одреден проблем, бидејќи сите проблеми се подеднакво важни и итни за решавање. Главниот фокус на овој бриф е областа на вработување на Роми, идентификување на постоечки мерки и програми за нивно вработување, и давање насоки за идни чекори кон меинструмување на политиките за Роми.

Започнувајќи од својата независност па се до ден денес Република Македонија се бори со високата стапка на невработеност и обидите истата да се намали. Во 2017-та, во Р. Македонија вкупно 104 958 лица се регистрирани како невработени, 13 917 или 13.2% се регистрирани во општина Тетово од кои 2% се Роми.³ Иако официјалните бројки покажуваат 2% на невработеност меѓу ромската етничка заедница, нашето искуство на терен покажува дека бројката е поголема. Бидејќи проблемите со кои Ромите се соочуваат на локално ниво се меѓусебно поврзани создаваат поголеми тешкотии во нивно решавање. Немање на лична документација, неинформираноста, институционалната дискриминација, и степенот на образование се дел од постоечките проблеми кои ја зголемуваат стапката на невработеност меѓу Ромите во Тетово.

Во пракса постојат различни национални и локални акциски планови за намалување на стапката на невработеност меѓу Ромите. Национална Стратегија за Роми 2014-2020 година, Национален Акциски План за Врбаотување на Роми 2016-2020, Опративни Програми и Активни Мерки за вработување 2007-2017, и Локални Акциски Планови (производ на ЕУ-ИПА 4 компонента) се дел од развиените планови кои стремат кон решавање на постоечките проблеми на Ромите на национално и локално ниво.

² Работилница на ИнСоК со претставници од локалните самоуправи при проектот „ROMA ACTION + civic engagement of local community“ Повеќе информации за проектот се достапно на <https://goo.gl/VrnHWw>

³ Министерство за Труд и Социјална Политика, “Податоци невработени Роми”.

Недостигот на системска координација и инфраструктура помеѓу локалните и националните власти често резултираат со неуспех во процесот на имплементација. Главно, сите произведени документи стремат кон една цел, “намалување на невработеноста меѓу Ромите”, но за жал природата на ова комплексно прашање бара креирање на инфраструктура за соработка со сите заинтересирани страни (работодавци на национални и локално ниво, јавни институции, политичари, локални граѓани, Роми, преставници на Ромските заедници, невладини организации итн.) и редовна дискусија во локалниот совет и седници.

Според информации на НВО “Сонце” од Тетово, општината во следниот период ги планира следните приоритети:

- канализација и бекатонирање на улица 29 Ноември (улица населена со Роми)
- вработување на Ром-ка за ромски прашања во кабинетот на градоначаничката
- вработување на Роми во сите произлезени конкурси од страна на институциите во градот
- изградба на инфраструктурата во сите населби каде живеат Роми
- реализација на приоритети донесени од страна на локалната акциона група

Заклучок

Од анализата произлегува дека општина Тетово имплементира ЛАП со цел намалување на стапката на невработеност меѓу Ромите. Општина Тетово од 2014-та година има формирано Локална Акциона Група во која членуваат преставници Роми од сите населби од градот. Заедно со членовите на општината донесуваат одлуки за нивните приоритети. Исто така општина Тетово е прикажана како пример за успешна практика за спроведување на ЛАП од областа на вработување. Преку мерката- Македонија вработува заедно со мерката Самовработување за прв пат во Тетово отворени се седум бизниси водени од лица од ромска национална припадност.⁴ Ова укажува на фактот дека голем број на Роми се заинтересирани за отварање на бизниси. Со правилно дефинирање и имплементирање на целите, активностите, и фокус групите, општините лесно можат да покажат позитивни резултати.

Препораки

Со цел за успешно надминување на неповолната состојба на Ромите во пазарот на трудот и креирање на позитивни резултати на локално ниво, ги посочуваме следниве препораки:

1. Креирање на системска инфраструктура од процес на дефинирање до процес на имплементација помеѓу различните нивоа: еден од првите чекори пред превземање на било какви мерки е креирање на системска соработка со сите заинтересирани страни, нивно активно вклучување во целокупниот процес на имплементација,

⁴ Центар за Економски Анализи (ЦЕА), “Преглед и анализа на националните и локалните услуги за социјална заштита, националните и локалните политики и иницијативи релевантни за социјално вклучување на Ромите преку пазар на труд” стр.6

почнувајќи од процесот на дефинирање на приоритетните проблеми, акции, па се до нивно репортирање. Тука Ромите имаат битна улога во идентификување и решавање на потребите на локално ниво. Потребен е модел кој ќе ги вклучи сите заинтересирани страни, особено ромскиот невладин сектор, за подобрување на заедничката соработка и делување на терен.

2. Мапирање на локално ниво за идентификување на потребите на претприемачите и младите од Ромска националност: со цел полесно приоретизирање на проблемите на ромите во локално ниво, мапирање на податоци за идентификување на нивните потреби би го олеснил процесот на идентификација и би користел за превземање на конкретни чекори во иднина.
3. Креирање на иницијативи за развој на претприемништво и претприемнички вештини и поттикнување за започнување на сопствен бизнис кај младите лица/Роми како начин за самовработување имајќи предвид дека тоа претставува втора најзастапена форма за вработување на младите лица по вработувањето кај друг работодавач.
4. Техничка поддршка во процесот на регистрирање на бизнисите и ослободување од даноци или паушали.
5. Нудење на грантови за финансиска поддршка/ неповратни средства за отварање бизнис- посебен фокус кон младите Роми.
6. Креирање на политики со приватениот сектор за привлекување на нивната заинтересираност за вработување Роми на локално ниво (помали даноци).
7. Заживување на процесот на “Активација” првенствено преку зајакнување на човечките и материјалните ресурси во Центрите за вработување како што е “Гаранција за млади” притоа имајќи го во предвид огромниот број на НЕЕТ млади во Р.Македонија.

Библиографија

- Државен Завод за Статистика, “Статистички Годишник на Р.Македонија- Население 2013, Т-03.01.7: Попис 2012 Вкупно Население во Р.Македонија според припадноста на етничка заедница по општини”
- Алфа Тв Вести, “Најголема невработеност во Тетово, следат Куманово и Прилеп”
- Министерство за Труд и Социјална Политика, “Податоци невработени Роми”
- Центар за Економски Анализи (ЦЕА), “Преглед и анализа на националните и локалните услуги за социјална заштита, националните и локалните политики и иницијативи релевантни за социјално вклучување на Ромите преку пазар на труд”